

2 pav. Gojaus (Kloninių Mijaugonių) senovės gyvenvietėje rastas ietigalis. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 2. A spearhead found at the Gojus (Kloniniai Mijaugoniai) old settlement site.

Pasakojama, jog 1915 m. į Gojaus kaimą užėjo vokiečių kareiviai su karininku ir pasiėmę žemėlapi dar prašė parodyti medį – „bažnyčią“. Kai gojiečiai pasakė, kad ąžuolas nukirstas, vokiečiai labai stebėjosi. Parodžius jiems kelmą, sako, atsiduso karininkas ir pakraipęs galvą pasakė: „Gaila milžino“.

Gojaus kaimo ąžuolas sietinas su Gojaus mišku, kuris, kaip rodo naujausi tyrinėjimai, laikytinas lietuvių bajorų gyvenvietės – Perkūnakiemio – šventvieta.

Gojaus (Kloninių Mijaugonių) senovės gyvenvietė. Ekspedicijos metu nustatyta, jog pastaraisiais metais savo tėvų sodybos vietoje, 400 m į P nuo automagistralės Vilnius–Klaipėda, 400 m į ŠV nuo Gojaus pilkapių (AR 280), dešiniajame melioracijos kanalo krante pasistatęs naują namą ir jame gyvenantis Algimantas Janavičius savo sodybos darže, P kryptimi palaiapsniui nuolaidėjančioje vietovėje (apie N54°47'21,9', E24°37'53,6') rado ietigalį lauro lapo plunksna (2 pav.).

Sodybos žemės paviršiuje rasta smulkių titnago nuoskalėlių, lipdytos keramikos trupinių (visi mažesni nei 3x3 cm dydžio), geležies šlako gabalėlis. Ten pat rastas nedidelis žiestos kaimo keramikos fragmentas.

Tad žvalgytoje vietoje yra neįtvirtinta gyvenvietė, kuri pagal ietigalį gali būti datuojama I tūkst. viduriu – II puse ir šiame laikotarpyje turėtų būti siejama su netoliese esančiuose Gojaus pilkapiuose palaidotų žmonių bendruomene.

Vertybės teritorijai nustatyti ir chronologijai patikslinti būtini platesni tyrinėjimai.

The field surveys in Elektrėnai Municipality

In 2008, the KU archaeological expedition continued to survey suspected archaeological and mythological objects in Elektrėnai Municipality. The site of a destroyed mythological stone and the site of a stone with a footprint were located in Girkalčiai village and the find spot for mass produced millstones at this site was dated to about the 16th–19th centuries (Fig. 1). The place where a sacred oak was cut down in the early 20th century was located in Gojus village and an unenclosed settlement from the middle – second half of the 1st millennium (where a spearhead (Fig. 2) and small sherds of hand built pottery were found) was located on its boundary with Kloniniai Mijaugoniai village.

Vykintas Vaitkevičius,
Jevgenijus Žikulinas

Archeologijos ir mitologijos objektų žvalgymai

2008 m. žvalgymų projektas Alytaus, Kauno ir Vilniaus apskrityse apėmė 1891–1907 m. parengto topografinio vakarinių Rusijos imperijos gubernijų žemėlapiu (M 1: 21 000) analizę ir jame pažymėtų pilkapių žvalgymus natūroje.

Rusijos imperijoje pilkapius kaip atskirus geografinius objektus žemėlapiuose pradėta

1 pav. Turlojiškių pilkapiai (Širvintų r.) topografiniame žemėlapyje (M 1: 21 000), sudarytame remiantis 1881–1907 m. matavimų duomenimis.

Fig. 1. The Turlojiškės barrows (Širvintos District) in the topographical map created on the basis of 1881–1907 measurement data.

2 pav. Skubėtai (Šalčininkų r.). Ant pilkapio ženklu žemėlapyje pažymėtos kalvos žvalgant lokalizuotas iš akmenų sukrautas pilkapis.

Fig. 2. Skubėtai (Šalčininkai District). A barrow paved with stones was located by conducting a field survey on a hill that was marked with a barrow sign on the map.

žymėti XVIII a. pabaigoje. Pilkapiai kaip riboženklis ar archeologijos objektas figūruoja 1770–1790 m. sudarytuose ir iki 1820 m. leistuose generaliniuose sklypų padalijimo planuose (Планы генерального межевания).

Pilkapiai taip pat žymėti stambaus (50–100 sieksnių) ir vidutinio (1–2 varstų) mastelio topografiniuose žemėlapiuose.

Tikslios instrumentinės nuotraukos Pabaltijyje pradėtos rengti 1870 m. Tuometinę Lietuvą šie darbai pasiekė 1881 m. ir buvo baigti 1907 m. Darbai buvo vykdomi remiantis išimtinai trianguliacijos punktais. Nuotraukos mastelis buvo 1: 21 000. Pagrindiniai darbo įrankiai – menzula ir vertikalus ratas. Reljefas žymėtas izohipsėmis kas 2 sieksnius (4,26 m). Minėtos nuotraukos pagrindu buvo sudaryti 1: 21 000 ir 1: 42 000 mastelio topografiniai žemėlapiai. Jie buvo naudojami vykdant lauko fortifikacinius darbus, geologinius ir kelių tyrinėjimus. Instrumentinės nuotraukos parengė carinės Rusijos karo kartografijos depo topografai.

Topografinis žemėlapis M 1: 21 000 buvo sudarytas iš instrumentinių nuotraukų planšetų tiesiogiai, o 1: 42 000 mastelio – fotografijos būdu, du kartus mažinant 1: 21 000 instrumentinę nuotrauką. Nors informacijos kiekis abiejose žemėlapiuose išliko toks pats, linijų storai ir pavadinimai 1: 42 000 mastelio topografiniame žemėlapyje pakito – linijos tapo storesnės, o pavadinimai retesni.

Prasidėjus I Pasauliniam karui, didelė carinės Rusijos topografinių žemėlapių mastelių 1: 21 000 dalis kaip trofėjai atiteko vokiečių kariuomenei. Vokietija šiuos žemėlapius fotografijos būdu padidino iki 1: 25 000 mastelio ir išspausdino.

1881–1907 m., rengiant instrumentinę nuotrauką, Lietuvos teritorijoje buvo matuojamas ir žymimas reljefas. Reljefas žymėtas izolinijomis. Be jų buvo vaizduojamos ir kitos reljefo formos: kalnai, daubos, raguvos, pylimai, pilkapiai (1–2 pav.). Instrumentinės nuotraukos sudarytojai taip pat žymėjo gruntų

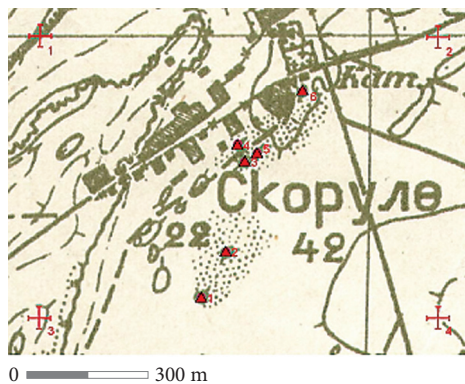
mechaninę sudėtį. Iš to tampa akivaizdus tarpusavio ryšys tarp pilkapių (tikrų ir tariamų) ir smėlynų (3 pav.).

Iš viso 1891–1907 m. topografinis žemėlapis M 1: 21 000 archeologinės informacijos suteikė 9-iais atvejais, jame buvo tiksliai pažymėta ir 1970 m. sunaikinto Vaidaugų alkakalnio vieta. Taigi tiek šio kartografinio šaltinio tolesni tyrimai, tiek kitų XIX–XX a. I pusės žemėlapių analizė GIS aplinkoje, gautų rezultatų tikrinimas natūroje, yra iki šiol mažai panaudota, bet perspektyvi archeologinių žvalgymų kryptis. Ateityje ją būtina plėtoti tiek metodologine prasme, tiek plečiant tyrimų lauką iš Rytų Lietuvos į kitus regionus.

Be objektų, žvalgytų remiantis žemėlapiu analizės rezultatais, taip pat buvo žvalgomi kiti archeologijos ir mitologijos objektai, duomenų apie kuriuos ekspedicijos metu buvo gauta iš R. Balsevičiūtės, O. Lukoševičiaus ir V. Plegevičiaus.

Iš viso 2008 m. žvalgytos 28 administracinės vietovės, jose – 52 vietos ir (arba) objektai. Teisinę apsaugą pasiūlyta suteikti 13-ai pilkapių grupių, pavienių pilkapių arba buvusių pilkapių vietai ir vienam plokštiniam kapinynei su degintiniais kapais. Teritorijos ribas ir (arba) vertingąsias savybes ateityje reikia patikslinti Skarulių pilkapių vietai. Platesnius žvalgomuosius archeologinius tyrinėjimus reikia atlikti 6-iose vietose. Daugiau duomenų reiktų surinkti ir apie Magūnų pilkapių vietą.

Albinavos pilkapiai (Trakų r.) lokalizuoti 120 m į ŠR nuo kelio Aukštadvaris–Gedanonys, Aukštadvario girininkijos 15 kvartalo 23 sklype. Kompaktiška pilkapių grupė yra nedidelėje lomoje, kurią iš P pusės juosia nedidelės kalvos ketera. Grupėje užfiksuoti 7 sampilai iš akmenų ir žemės. Jų skersmuo svyruoja nuo 4 iki 8,5 m, aukštis – nuo 0,3 iki 1,2 m. Didžiau-

0 ————— 300 m
3 pav. Skarulių (Jonavos m.) smėlynas – akmenų amžiaus stovyklos ir IX–XII a. pilkapių vieta. Šešios kalvelės smėlyno ribose sietinos su didesniųjų pilkapių sampalais.

Fig. 3. The sandy area of Skaruliai (a Jonava city neighbourhood), the site of a Stone Age camp and 9th–12th-century barrows. Six small hills on the edge of the sandy area should be connected with bigger barrow mounds.

sio pilkapių sampile žiojėja sena duobė.

Buikų radimvietė (Šalčininkų r.) yra 340 m į Š nuo kelio Jašiūnai–Turgeliai, 280 m į V nuo kaimo, Merkio kairiajame krante, upės kilpoje. 2005 m. pabaigoje ar 2006 m. pradžioje lobių ieškotojai čia rado Didžiojo Kuni-gaikščio Jogailos monetą su dvigubo kryžiaus atvaizdu skyde. Tikintis rasti šių monetų lobį, radimvietėje netrukus buvo iškastos ne mažiau kaip 4 taisyklingos formos perkastos.

Ekspedicijos metu radimvietėje aptikta metalinių radinių (peilio, ylos fragmentai), dar anksčiau į LNM buvo perduota žiemos keramikos fragmentų. Atrodo, čia esama kaimavietės ar sodybvietės kultūrinio sluoksnio liekanų. Reikalingi išsamesnis tyrinėjimai.

Grabijolų pilkapių vieta (Elektrėnų sav.) yra kaimo P pakraštyje, į R nuo kapinių. Apie šį paminklą savo 1857 m. Neries ekspedicijos dienoraštyje kalba K. Tiškevičius (tyrinėda-

mas jis rado degintinių kapų ir pjautuvą). 1950 m. objektą žvalgė LII ekspedicija (žr. *LIIR*, f. 1, b. 11, p. 15–16). 2002 m. Černiauskų sodybos (ji ribojasi su kapinėmis iš Š pusės) sode rastos X–XI a. degintinio kapo įkapės (žr. Luchtanas A., Metalų epocha, *Neris tarp Vilniaus ir Kernavės*, V., 2008, p. 36) rodo, jog archeologinių vertybių Grabijolų P pakraštyje tikrai būta ir jos yra dalinai išlikusios.

1891–1907 m. topografiniame žemėlapyje M 1: 21 000 yra tiksliai nurodytos smėlyno (tai pagrindinis senovės laidojimo vietos orientyras kaimo senbuvių pasakojimuose) ribos, taigi ateityje Grabijoluose reikia atlikti žvalgomosius tyrinėjimus.

Intuponių (Sutruko) pilkapis (Prienu r.) yra miške, už 55 m į R nuo miško kelio Jogalina–Sutrukas (N54°35'21.7', E24°25'09.2'). Pilkapio sampilas yra pailgas Š–P kryptimi, 5x6 m dydžio, 0,8–1,2 m aukščio, iš žemių ir akmenų, kurie P ir PV dalyje yra gerai matomi.

Magūnų pilkapių vieta (Švenčionių r.). 2008 m. kovo mėnesį tarp Vilniaus lobių ieškotojų siūlyta pirkti nemažą archeologinių

dirbinių rinkinį. Paskelbta jų nuotrauka (4 pav.) rodė, jog tai būta vienos radimvietės – degintinių kapų grupės, veikiausiai Rytų Lietuvos pilkapių kultūros areale. Nepatvirtintais duomenimis, šie radiniai yra kilę iš dirbamo lauko prie Magūnų. Iš viso buvo pardavinėjami 8 siaurašmeniai kirviai, ne mažiau kaip 13 ietigalių (tarp jų vienas ar du veikiausiai ornamentuoti skliautiniu raštu, nulenkтомis plunksnomis), ne mažiau kaip 7 peiliai, 3 ylos, taip pat apyrankės ir susilydę žalvariniai papuošalai.

Žvalgomoji išvyka į Magūnų apylinkes žymesnių rezultatų nedavė.

Meškučių kapinynas (Kaišiadorių r.) yra mišku apaugusioje Nemuno slėnio dešiniojo kranto aukštumoje, kelio Kruonis–Darsūniškis P pusėje, Lapainios upelio dešiniajame krante, 570 m į R–PR nuo upelio pralaidos minėtame kelyje. Ši masyvų, R–V kryptimi kiek ištęstą aukštumos gūbrį iš Š ir P pusių riboja

4 pav. Iš Magūnų pilkapių vietos (Švenčionių r.) kilusių radinių dalis. Lobių ieškotojų paskelbta nuotr.

Fig. 4. Some of the finds discovered at the Magūnai barrow site (Švenčionys District).

stačiašlaitės griovos (P griova į Nemuną teka Lapainios upelis). Apie 1,5 km į PV yra Atmainų (Darsūniškio) pilkapyas. 2008 m. pavasarį vienam iš lobių ieškotojų Meškučiuose ieškant karo metų radinių, aptikti pirmieji archeologiniai radiniai. Ekspedicijos metu duomenys apie paminklo pobūdį ir chronologiją patikslinti.

Iš viso privačiai saugomi ir ekspedicijos metu Meškučiuose surasti 53 X–XIII/XIV a. būdingi radiniai iš plokštinio kapinyno degintinių kapų. Tarp nustatytų radinių paminėtini papuošalai: 10 apyrankių fragmentų (5 – juostinių plokščių, 4 – trikampio pjūvio gaubtų skardinių, 1 – įvijinės), 7 antkaklių fragmentai (5 – vytinių kūginiais galais, po 1 – apskrito ir rombo pjūvio lankeliais), 2 žiedai (uždaras su pynimą imituojančia priekine dalimi ir užkeistais galais su praplatinta priekine dalimi), ornamentuotas žvangutis, „T“ formos geležinio apkalto fragmentas ir trijų nežinomų tipų papuošalų fragmentai. Tarp kitos paskirties dirbinių (ne papuošalų) paminėtina yla, geležinė kniedė, kryžiukais apskritimuose ornamentuotos T1 (Kuršių) tipo kalavijo rankenos buoželės dalis ir 2 balnakilpės (5 pav.).

Naravų pilkapiai (Prienu r.) yra 250 m į Š nuo Naravų piliakalnio, mišku apaugusioje Nemuno slėnio aukštumoje. Pirmasis pilkapis yra ant aukštumos krašto su vaizdinga panorama, 9,5x10,5 m dydžio, 1,2–1,4 m aukščio ŠV pusėje ir net 2,2–2,5 m – PR pusėje (pereina į šlaitą). Antrasis pilkapis yra už 250 m į Š nuo pirmojo, 9,5x10,5 m dydžio, 1,2 m aukščio. Jo viršuje yra užslinkusi apie 0,8 m skersmens duobė.

Nemaitonių pilkapis (Kaišiadorių r.) (žr. p. 476–477) išliko 1970 m. LNM ištirtų pilkapių (žr. *LIIR*, f. 1, b. 404) vietovėje, kelio Nemaitonys–Beizionys Š pakelėje, tarp dirbamų

laukų. Pilkapį nuo sunaikinimo, o ir nuo tyrinėtojų apsaugojo ant jo pastatytas šandien nebenaudojamas atraminis elektros perdavimo stulpas.

Pašulių miško radimvietė (Kaišiadorių r.) yra 150 m į ŠR nuo Šešuvos upelio dešiniojo kranto ir kelio į Mackūnus atsišakojimo iš kelio Pravieniškės–Pašuliai, Pravieniškių miško 113 kvartale. Karo istorijos tyrinėtojas E. Kuckailis šioje vietoje, kur miško paklotėje ir po ja slūgso daug II Pasaulinio karo metų sprogmenų, rado XIII–XIV a. būdingą apdegusį 14,3 cm ilgio plačiaašmenį kirvį. Kirvio ašmenys – 9,5 cm pločio, užkirsti, pentis – 4,5 cm aukščio. Atsparnės – tarsi nulaužtos ar nudaužtos.

Rumšiškių radimvietė (Kaišiadorių r.) yra Rumšiškių girininkijos 336 kvartale, 190 m į R nuo Pažerojaus ežero P galo, smėlio kalvos viršuje, ant apkaso duobės krašto. Anot E. Kuckailio, trys radiniai (apdegę ietigalis ir 2 peiliukai) čia gulėjo tvarkingai sudėti vienas ant kito. Smėlyje būta stambių degintinių kaulų. Ietigalis – E tipo, skliautiniu raštu ornamentuota įmova, 36 cm ilgio. Atrodo, ties 23 cm atžyma, matuojant nuo smaigalio, ietigalis buvo perlenktas pusiau, vėliau ištiesintas.

0 ——— 5 cm

5 pav. Meškučių kapinyne (Kaišiadorių r.) rastos balnakilpės. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 5. A stirrup found at Meškučiai cemetery (Kaišiadorys District).

0 ————— 10 cm

6 pav. Rumšiškių radimvietėje (Kaišiadorių r.) rastas E tipo ietigalis. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 6. A Petersen type E spearhead found at the Rumšiškės findspot (Kaišiadorys District).

0 ————— 3 cm

7 pav. Rumšiškių radimvietėje (Kaišiadorių r.) rasti peiliai. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 7. Knives discovered at the Rumšiškės findspot (Kaišiadorys District).

Įmovoje išlikusios abi vinutės tvirtinimui. Pirmasis peilis yra 14 cm ilgio, 1–1,1 cm pločio ašmenimis, antrasis – 16,8 cm ilgio, 1,5–1,6 cm pločio ašmenimis (6–7 pav.).

Rusių pilkapių (Kaišiadorių r.) žvalgymai naujų duomenų nedavė (žr. *ATL 2007 metais*, V., 2008, p. 505–507).

Skarulių pilkapių vietos (Jonavos m.) (žr. p. 114–117) pažinimui svarbūs 1891–1907 m. topografinio žemėlapiu duomenys, nes čia tiksliai pažymėtas smėlyno plotas ir 6 kalvelės, kaip spėjama, didesniųjų pilkapių sampilai (3 pav.).

Skubėtų pilkapis (Šalčininkų r.) yra kaimo ŠR gale, 280 m į ŠR nuo tilto per Visinčią, kelio Skubėtai–Jašiūnai vingio V pusėje, Bagdiunų sodybos PR pakraštyje esančios smėlio kalvos, apaugusios šimtametėmis pušimis, viršuje (2 pav.). Kazimir Bagdiun (69 m., Skubėtuose) pasakojimu, ši vieta esanti senovės laikų kapinynas (*magilnik*), kur prieš šimtą metų dar stovėjo vienas ar keli mediniai kryžiai. Pilkapis sukrautas iš akmenų, į pakraščius kiek nuskleistas, 6x7,5 m dydžio, 0,2–

0,3 m aukščio. Iš PV, P ir PR pusių matyti tarsi akmenų vainiko žymės.

Strėvos pilkapis I (Trakų r.) yra 920 m į ŠR nuo Strėvos ištakos iš Spindžiaus ežero, apie 80 m į V nuo kelio Strėva–Panošiškės, Strėvos girininkijos 21 kvartale, šlaite. Sampilas – pusrutulio formos, 4,8 m skersmens, 1 m aukščio, juosiamas 0,6 m pločio užslinkusio griovio.

Strėvos pilkapis II (Trakų r.) yra už 290 m į P nuo pirmojo pavienio pilkapiro, 750 m į ŠR nuo Strėvos ištakos iš Spindžiaus ežero, apie 140 m į V nuo kelio Strėva–Panošiškės, Strėvos girininkijos 30 kvartale, šlaite. Sampilas – 5,3 m skersmens, 1,5 m aukščio, juosiamas 1,3 m pločio ir 0,35 m gylio griovio.

Strėvos pilkapis III (Trakų r.) yra 500 m į Š nuo pirmojo pavienio pilkapiro, apie 150 m į PR nuo Strėvos kaimo P pakraščio, Strėvos girininkijos 21 kvartale, šlaite. Sampilas – 5,2 m skersmens, 1,3 m aukščio, juosiamas 0,9 m pločio užslinkusio griovio.

Strėvininkų pilkapis (Trakų r.) yra 150 m į R nuo kaimo kapinių, 50 m į Š nuo kelio į Mackantiškes atsišakojimo iš kelio Vilnius–Marijampolė, miško pakraštyje. Sampilas – 5,2x5,5 m dydžio, 1,2 m aukščio, juosiamas 1,3 m pločio ir 0,3 m gylio griovio.

Vangų pilkapiai (Prienuų r.) yra Kalvių miško masyje, apie 1,2 km į PV nuo Nemuno kairiojo kranto, apie 1 km į P nuo kaimo. XIX a. pabaigoje šioje vietoje dar būta didelio atviro apie 1 km ilgio (ŠV–PR kryptimi) pustomų smėlynų ruožo. Ne mažiau kaip šešių pilkapių grupė lokalizuota miško 5 kvartale (N54°40'20.1', E24°05'34.7'). Sampilai – 4–5,5 m skersmens, išraiškingos, kūgiui artimos formos, aukščiausi iš jų yra net 1,5–1,7 m aukščio. Apie 100 m į ŠR nuo šių sampilų pastebėtas pailgas 7x14 m dydžio, 0,6–1 m aukš-

čio sampilas, kurio R šonas yra išilgai prakas-
tas nedideliu grioveliu (vaga?).

Vidnopolio pilkapiai (Jonavos r.) yra apie 600 m į P nuo Šventosios kairiojo kranto, apie 350 m į V nuo Miltupio kairiojo kranto, apie 100 m į P nuo kelio Upninkai–Saleninkai. XIX a. pabaigoje kaip smėlynas išskirtas plotas šiandien yra didelių pušynų dalis. Lokaluota 3 pilkapių grupė. Didysis pilkapis (N55°04'31.1', E24°26'46.3') yra 17,5x18,5 m dydžio, siekia 2 m aukštį (Š–ŠV pusėje), bet PR pusėje kiek deformuotas. Viršuje sampilas nežymiai įdu-
bęs. Už 25 m į ŠV nuo jo yra suplokštėjusį pil-
kapį primenantis 6x7 m dydžio, 0,3–0,5 m
aukščio sampilas, už 30 m į Š – 6x8 m dydžio,
0,6–1 m aukščio pilkapi primenantis sampi-
las.

Zabarijos (Kryžkelio) pilkapių vieta
(Elektrėnų sav.) pirmą kartą žvalgyta vėlyvą
2007 m. rudenį (žr. *ATL 2007 metais*, V., 2008,
p. 506–507). Netrukus po to jos paviršiuje,
dviejuose sąlyginuose 25x25 m dydžio kvad-
ratuose buvo rasta dar 40 IX–XI a. Rytų Lietu-
vos pilkapių degintiniams kapams būdingų
radinių ir jų fragmentų, tarp jų: 8 apyrankių, 5
pasaginių segų daugiakampiais ir cilindriniais
galais, 5 antkaklių, 4 peilių, įvijinio karolio,
pentino (8:1 pav.), pjautuvo (8:2 pav.), 2 sagčių
liežuvelių fragmentai, 3 odinių diržų ar dirže-
lių apkalai, 2 geležinės grandys, varpelio for-
mos kabutis, 306 g susilydžiusių nenustatytų
dirbinių iš spalvotųjų metalų fragmentų.

Zavišonių spėjama pilkapių vieta (Šalči-
ninkų r.) yra 1,5 km į PV nuo kelio Vilnius–
Šalčininkai, laukuose tarp Zavišonių ir Gojas
kaimų, 150 m į P nuo aukštos įtampos elektros
perdavimo linijos. Žemėlapyje pilkapių žen-
klais pažymėto ploto V dalis patenka į dirba-
mų laukų plotą, R dalis – į jaunuolyną. Pilka-
pių vietoje, priesmėlio lauke pastebimi kiek

8 pav. Zabarijos (Kryžkelio) pilkapių vietoje
(Elektrėnų sav.) rastas pentinas (1) ir pjautuvas (2).
V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 8. A spur (1) and a sickle (2) found at the Zabarija
(Kryžkelis) barrow site (Elektrėnai Municipality).

iškilę buvusių akmenų krūsnų pagrindai (jų
skersmenį sunku tiksliau pamatuoti). Akme-
nys nedideli, vidutiniškai 10x15, 10x20 cm dy-
džio. Žvalgyba metalo iešikliu žymesnių re-
zultatų nedavė. Jaunuolyno plote reljefas yra
stipriai pakeistas. Vietovėje galėjo būti iš
akmenų sukrautų pilkapių, tačiau faktinei ar-
cheologinei vertei nustatyti suardytų krūsnų
vietoje reikalingi žvalgomieji tyrinėjimai.

Be archeologinių vietų, teisinę apsaugą
pasiūlyta suteikti ir 4-ioms mitologinėms vie-
toms. Ateityje dar reikia patikslinti Užukalnio
alkakalnio ir Intuponių kulto vietos teritorijos
ribas ir (arba) vertingąsias savybes.

Baudėjų šaltinis (Prienu r.) yra 1,65 km į
P nuo Verknės pralaidos kelyje Stakliškės–Bu-
trimonys, 140 m į ŠV nuo minėto kelio, gilia-
me Obelties slėnyje, upelio dešiniajame krante
(N54°33'26.6', E24°18'50.3'). Šaltiniuotoje
lankoje vanduo susirenka į 1 m skersmens šal-
tinio duburėlį ir apie 10 m ilgio prataką V
kryptimi (250°) nuteka į Obeltį. Vanduo skaid-
rus, kaip rodo rudos apnašos ant lapų, gele-
žingas. Juozo Ašmensko (g. 1927 m., Geru-
liuose) pasakojimu, tai esąs geras vanduo,
tinkamas akių ligoms gydyti. R. Balsevičiūtė,

9 pav. Intuponių (Sutruko) akmuo su įduba.
V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 9. Stone I with a depression at Intuponys
(Sutrukas).

10 pav. Intuponių (Seniavos) akmuo su įduba II.
V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 10. Stone II with a depression at Intuponys
(Seniava).

radusi šaltinį ir jį apvalydama nuo lapų ir dumblo, apčiuopė įsmegusių lentų liekanų, kas rodytų, kad dar netolimoje praeityje prie šaltinio buvo padarytas patogus priėjimas.

Gerulių ąžuolas su kiaurymėmis (Prienuų r.) yra 1,3 km į PV nuo kelio į Vyšniūnus atsišakojimo iš kelio Stakliškės–Butrimonys, 80 m į Š nuo šio kelio, lauko keliuko, vedančio į Gojaus mišką, R pusėje, aukštumos pakraš-

tyje (N54°32'44.8', E24°17'39.2'). Medis yra iš dviejų suaugusių kamienų, kurių bendra apimtis siekia 4,2 m. Kamienai atskirai yra 2,3 m ir 2,8 m apimtys. Pirmoji, 10–12 cm pločio, 40 cm aukščio kiaurymė yra susidariusi tarp kamienų, 1,25 m aukštyje nuo žemės paviršiaus. Antroji kiaurymė yra susidariusi stori šakai suaugus su vienu iš kamienų. Pastaroji ertmė yra 2,5 m aukštyje, 15–18 cm pločio, 60 cm aukščio. Medį (*ąžuolą su skylėm*) kaip tam tikrą ypatingą vietą R. Balsevičiūtei nurodė Juozas Ašmenskas (g. 1927 m., Geruliuose), gimęs sodyboje, esančioje arčiausiai ąžuolo. Neatmestina, jog mitologinio ar net apeiginio pobūdžio pasakojimai, susiję su šiuo ąžuolu, XX a. jau buvo pamiršti.

Intuponių (Sutruko) akmuo su įduba (Prienuų r.) yra 900 m į R nuo kelio į Intuponis, atsišakojančio iš kelio Vilnius–Marijampolė, miško kelio, vedančio prie Sutruko ežero, V pusėje, Verknės girininkijos 18 kvartale (N54°35'21.3', E24°25'08.7'). Tai – smulkiagrūdis melsvos spalvos, 1,6x2,2 m dydžio, 75 cm aukščio granitas natūraliai plokščiu paviršiumi. Jo viršuje yra Š–P kryptimi pailga netaisyklinga 85–90 cm ilgio, 35 cm pločio, 20–22 cm gylio įduba, kurioje renkasi vanduo (9 pav.). R. Balsevičiūtės duomenimis, šis vanduo buvo laikomas turinčiu gydomųjų savybių. Vaikai ir suaugusieji juo gydėsi odos ligas. 120–150 m į ŠV nuo akmens su įduba plyti loma su įvairaus dydžio žemėn susmegusiomis akmenų krūsnimis.

Intuponių (Seniavos) akmuo su įduba (Prienuų r.) (N54°35'43.0', E24°24'32.9') yra Intuponių miško kulto vietoje (registruota kultūros paveldo vertybė) už 30 m į R nuo pirmojo akmens su įduba, kuris, tarpininkaujant A. Mickevičiui, buvo surastas dar 1994 m. Naujai surastas smulkiagrūdžio melsvo grani-

to akmuo yra apneštas žemėmis (matoma tik 1,2x1,4 m dydžio ir 45 cm aukščio dalis), viršuje yra netaisyklingo ištęsto trikampio formos 36x66 cm dydžio, 16–18 cm gylio įduba, kurioje renkasi vanduo (10 pav.). R. Balsevičiūtės duomenimis, šiam vandeniui buvo teikiamos gydomosios reikšmės gydant odos ligas. Už 15 m į R nuo aprašyto akmens yra pirmoji (3 m skersmens, 50–60 cm aukščio) didelio akmenų krūsnų telkinio krūsnis.

Stakliškių (Guostelės) vietovė, vadinama Tridupiu, (Prienu r.) yra 800 m į ŠV nuo kelio į Užkalnį atsišakojimo iš kelio Vilnius–Marijampolė, prie tuo pačiu vardu vadinamo upelio (kairysis Guostės intakas) pralaidos senajame kelyje Vilnius–Birštonas. Abipus pastarojo kelio, Lielionių miško V pakraštyje auga 3 įspūdingi ažuolai. Pirmasis (N54°34'44.5', E24°21'04.0'), kelio V pusėje, yra 5,8 m apimties. Tolyne keliu į Š antrasis ažuolas, augantis kelio R pusėje, yra 3,8 m apimties, trečiasis, kelio V pusėje – 4,5 m apimties. Plačiai paplitę pasakojimai ir saktmės apie vaiduoklius Tridupyje gali sudaryti klaidingą įspūdį, jog ši mitologinė vieta neturi nieko bendra su archeologiniu paveldu, nes 1935 m. Stakliškių mokytojo P. Sinkevičiaus duomenimis, „paliai Tridupį buvo rasta keli naujojo akmens amžiaus kirvukai“ (*Lietuvos žemės vardynas*).

Užkalnio ažuolas su kiaurymėmis I (Prienu r.) auga 750 m į R nuo kelio į Stakliškes atsišakojimo iš kelio Lielionys–Užuguostis, registruotos mitologinės vietos – Užkalnio alkakalnio P papėdėje, jį juosiančio kelio P pusėje (N54°35'59.2', E24°23'44.3'). Ažuolas yra šešių iš vieno lizdo išaugusių kamienų. Tarp jų ir aukščiau augančių šakų yra susidariusios net 6 kiaurymės (dabar, vieną šaką vėjui atplėšus, liko penkios). Kamienai yra panašaus skersmens (nuo 1,15 m iki 1,7 m).

Mažiausia kiaurymė yra 45–50 cm aukščio, 8–10 cm pločio (medžio ŠV pusėje), didžiausia siekia 1,18 m aukštį ir 26 cm plotį (susidariusi viduryje tarp kamienų). R. Balsevičiūtės duomenimis, su šiuo ažuolu buvo susijusi senovinė apeiginė praktika gydyti ligas lendant per kiaurymes arba traukiant per jas drabužius.

Užkalnio ažuolas su kiaurymėmis II (Prienu r.) auga 490 m į ŠR nuo kelio į Stakliškes atsišakojimo iš kelio Lielionys–Užuguostis, registruotos mitologinės vietos – Užkalnio alkakalnio V papėdėje, Guostės slėnyje, kairiajame upelio krante (N54°36'06.5', E24°23'27.2'). Ažuolas yra šešių iš vieno lizdo išaugusių kamienų, kurių skersmuo svyruoja nuo 1,35 m iki 1,7 m. Apie 6 m aukštyje vieno iš kamienų šaka yra statmenai priaugusi prie gretimam kamienui.

Surveys of archaeological and mythological objects

In 2008 a survey project in Alytus, Kaunas, and Vilnius Counties included an analysis of a topographical map, scale 1: 21 000, prepared during 1891–1907, of the western provinces of the Russian Empire and field surveys of the barrows marked on it (Figs. 1–3). Besides the objects surveyed on the basis of the map analysis, a survey was also conducted of other archaeological and mythological objects, which were the subject of data collected during the expedition. A total of 28 administrative localities and 52 objects found in them were surveyed (Figs. 4–8). Legal protection was recommended for 14 archaeological and 4 mythological objects (Figs. 9–10). Broader field evaluations need to be conducted at another 6 sites.